

LZA (593) *sb f*

łza (531), **łzza** (3), **slza** (36), **złza** (23); *łzza MurzHist* (3); *slza Mymer*¹; *złza OrzQuin*; *łza* : *złza*, *RejPos* (18:1), *WróbŻółt* (2:1), *LubPs* (5:5), *BielKron* (5:6), *HistRzym* (2:2), *KochTr* (10:2), *GosłCast* (9:1); *łza* : *slza* : *złza OpecŻyw* (1:35:4).

sg N łza (15). ♦ *G łzy* (5). ♦ *A łzę* (12). ♦ *I łzą* (5). ♦ *pl N łzy* (110). ♦ *G łez* (68), *łzes* (2), *slez* (1), *złez* (14); *łzes KochFr* (2); *złez LubPs* (2), *BielKron* (3), *HistRzym* (2), *KochTr*; *łez*: *złez GosłCast* (2:1); *slez* : *złez OpecŻyw* (1:4). ♦ *D łzám* (5), *łzom* (2); -ám *BierEz*, *SienLek*, *HistRzym*, *KochTr*, *RybGęśli*; -om *GórnDworz*, *SkarŻyw*. ♦ *A łzy* (135). ♦ *I łzami* (212); -ami (200), -ami (4), -(a)mi (8); -ami *KrowObr*; -ami : -ami *OpecŻyw* (18:1), *BielKron* (3:1), *SkarŻyw* (27:1). ♦ *L łzach* (5); -ach (4), -(a)ch (1). ♦ *V łzy* (2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z niżej podanych przykładów) – XIX w.

1. *Kropla bezbarwnej cieczy, która wypływa z oka; lachryma Murm, Mymer*², *Mącz, Calep; lachrymula Murm; lachrima Mymer*¹; *saliva lachrymationum Mącz; lacryma Calag, Cn; lacrymula Cn* (592) : *Lachrymula. eyn trenlin Lzá máła Murm* 64 [2 r.]; *Mymer*¹ 22v; *Mymer*² 21v; *Mącz* 181c, 365d; *Calag* 478a; *Calep* 576b.

a. Jako objaw fizjologiczny lub chorobowy (37) : Takież też y kurzenie Kadzidlęm/ wodności główne wyfułza, mozg potwierdza y oczi wyiafnia, bolełci gich oddała/ I też wodnełci łez ktore z oczu płyną: załtanawia *FalZioł* III 33a; Też łok nafienia łwiniey wełzłki [!] pomazany na oczy płynące/ załtanawia łzy *FalZioł* V 35b, II 4b, 5d, 9c, 13a, 15d (16); Czemu ludziem gdy mocno piją, albo gdi fie długo łmieią łzi z oczu pochodzą. *GlabGad* B5v, B5v; *Humescentes oculi*, płynące oczy/ to yełt/ które bywają łzami zalewane. *Mącz* 159d; *KTo* Oczy chore ma/ Muśi łye łtrzedz od rzeczy łłonych/ łmážonych/ kwásnych/ gorzkich/ álbo tych ktore łzy oczom czynią. *SienLek* 63, 15, 19v, 22v, 35v, 63v (10); Zazdrość pokoy niłzczy/ żądza krewkość zdżyma/ Nieczyłstość gwałł czyni/ łzy obżárłtwo łprołne/ Gniew baczenie gubi *GrabowSet* N2v.

W charakterystycznych połączeniach: łzy z oczu płyną (8), płynące (2), idą (2), pochodzą; łzy czynić oczom (2), sprawiać w oczu, stanowić, scierać, wściągąć, wypuszczać, wysuszać (2), zastanawiać (2); gorącość łez; zbytńie łzy; płynienie łez z oczu (3); wilgotność łez; oczy ze łzami.

Wyrażenia: lek. »oczy płynące łzami, we łzach pływające« (1:1): *FalZioł* Y 78v; Oczy czyrwone y też we zach pływaiące znamionuie łwą wołą, pychę, okrucienłtwo, wzgardzanie drugich, niewłthyd, niewiare *GlabGad* N7.

lek. »płynienie, zaciekanie, zalewanie oczu łzami; oczy łzami zaciekają« = *epiphora, lippire, ophtalmia Mącz; hypochysis Calep* [szyk zmienny] (1:1:1;2): *Epiphora*, Záciekáníe oczu łzami *Mącz* 106d; *Lippus*, któremu oczy płączą (álbo łzami záciekáyą) *Slieł*. *Mącz* 195a, 195b, 265b; *Hypoechysis* – Łzami zaliewanie oczow. *Calep* 495a.

α. O zwierzętach (3) : Łzy łelenie takież y kołtki w iego łerczu nalezione/ pomagaią na drżenie łercza gdy łnimi piją chorzy. *FalZioł* IV 8c, IV 37b; Bába wziąwłzy wyłzicłkę/ gorczyce iey dáłá. Aby iey łzły łzy z oczu *RejFig* Bb5v.

b. Jako objaw wzruszenia: smutku, rozpacz, żalu, rzadko przeżyć radosnych; w pl często: płacz (544) : Łzám fie nie trzeba dziwować Ani ná płáčł wielki páłtrząc: Mnodzyć ten obyczáy máią/ Łzami

zdrady przykrywią. *BierEz* O3v; *OpecŻyw* 30, 141v; *WróbŻoIt* pp4; Ktoż płacze oneyto nocy/ ktho mordy mowieniem Wyłłowi/ albo z taką łzami wyrowná żałością. *BielKron* 308v; *RejAp* 176, 177; *GórnDworz* Aa5; O bogowie/ co ielthem zgrzelżyła żeście ná mię [...] tę nędzę/ dopuścili/ [...] iedno w łercu nabożeńłtwo/ w nocy łzy/ á za obyczay kfięgi w ręku. *HistRzym* 20v; *RejPos* 311; *RejZwierc* 245; *WujJud* 229; Bo wyrwałeś dułzę moię od śmierci/ oko moie od łzy [*quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis*] *BudBib Ps* 114/8; Małz ty [Boże] policzoné vćiekánia moie/ A łzy oczu moich wiádro chowa twoie [*Deus, vitam meam adnuntiavi tibi; posuisti lacrimas meas in conspectu tuo Vulg Ps* 55/9]. *KochPs* 82, 68, 152; Brzidkie łá łzy twoie/ świętokráctwá pełne/ niedowiárftwá pełne/ ktore miáry niemáią/ á o bliská cię śmierć przypráwuią. *SkarŻyw* 197, 15, 120, 152, 243, 543; *KochTr* 24; Niemáłz przćcz/ gościu/ łzes nád námi tráćić/ Táka śmierć mógl byś łam drogo zápláćić. *KochFr* 32; Płáćcie łośnie rzewniwe/ miáłto łez żywicę Leycie próżę obfićie przez martwá żrzenicę. *KlonŻal* A3v, D4; *ZawJeft* 37; *GrochKal* 7; *GórnTroas* 15, 32, 50, 75; Niech/ w mych łzách/ będą/ twe łáłki/ vznáne. *GrabowSet* I2, A4 [2 r.], B2v [2 r.], E2v, G2v, H2 (15); *RybGęśli* D3; *WujNT* 2. *Tim* 1/4; *SkarKaz* 161a; A tám przyiaćiołká moiá/ Wedla tak śliczného zdroiá/ Siedzi zawićie maczáiác/ A łzy z niego wymieniáiác *GosłCast* 21; Są wiérzłé łámentliwé/ łzy w oczách niécącć/ Włzelki kłopot pod obłok w nic rozdymáiąćć: Niewiedzá náćwiczeńłzy tego Doktorowie *GosłCast* 37.

W połączeniach szeregowych (7): Ny plác/ ny łzy/ ny łtękanie Niedba łroga łmierć nić nanie. *RejKup* g2v; WSzytki płáćce/ włzytki łzy Heráklitowé/ Y łámenty/ y łkárgi Simonidowé/ Włzytki trołki ná świećie/ włzytki wzdychánia/ Y żále/ y frálfunki/ y rák łámánia Włzytki á włzytki záraz w dom łye móy noście/ A mnie płáććć méy wdzięcznéy dżiėwki pomożćie *KochTr* 3, 21; *NiemObr* 86; *ZawJeft* 40; *WujNT Act* 20/19, s. 481 marg; *SkarKaz* 637b.

W przeciwstawieniach: »radość (2), wesele ... łzy«: Obroć w radość w wesele pláćć náłz łpołu z łzami [*et eonverte luctum nostrum in gaudium Vulg Esth* 13/17]. *LubPs* hh4v; *ZawJeft* 43.

W porównaniach (2): Bo yák żrzodłá łzy z oczu mych obfićye płynęły [*Exitus aquarum deduxerunt oculi mei Vulg Ps* 118/36]/ Widząc yák tve łtánowyenya tu márníye ginęły *LubPs* bb5v; wiátry [...] iáko déłcz náłzé łzy rozżoná *GórnTroas* 68.

Frazy: »łza ciecze; łzy wyciekają; łzami wyciekać« (1;1;1): Záłości zewłząd ćifná/ á łumnienie piećce/ Serce frálfunki trapią/ á z oká łzá ćiecze *GrabowSet* L2, R4v; *PudłDydo* A4v.

»łzy dobywają się z oczu« (1): bowým łie iuż były porużłyły miłóścýą a łáłką wnątrznółtzi iego [*Józefa*] nad bratem łwoim a łzy iuż wynikały y dobywáły łie zotzu iego *HistJóz* Dv.

»łzy z oczu idą« (1): a łkoro [*Franciszek*] wy mowił Oicze náłz ktoryś ielł w niebieśiėch/ na tych miáłł mu poczęły łzzy zoczu iść *MurzHist* I4.

»oczy (a. żrenica) łzami wypłynęły (-a)« [*szyk zmienny*] (3): *RejJóz* B5v; SŁoneczne zorzá/ álboście zniknęły? Czyli me oczy łzami wypłynęły? *GrabowSet* M2, E4v.

bibl. »picie (a. trunek) ze łzami miesza się, mieszać, zmieszano« = *potum cum fletu miscere Vulg* [*szyk zmienny*] (2;1;3): iako popioł pokarm moy mi łmákuie/ á zełzámi bywa zmiełzano picie moie [*Quia cinerem tanquam panem manducabam, et potum meum cum fletu miscebam Vulg Ps* 101/10] *RejPs* 148v, 120; *BibRadz Ps* 101/10; Iákom żyw łmáćzniefzyey wody niepił/ zwłáłzczá ná thákim mieýłcu gdzie łie trunek łołpołu ze łzami miełza *BielKron* 249; *RejPos* 81; *RejZwierc* 47v.

»łzy padają« = *cadunt lacrimae* *Mącz* (2): uylfluchal bog uafzą [św. Anny i Joachima] modlythwą y twe lzy padaly nalono oblycznoszczy y mylosyerdzya bozego *PatKaz II* 64; *Mącz* 28d.

»łzy płyną, (u-, wy)pływają; łzami opływać, rozplynać się; w łzach płynąć; płynienie łez; łzy płynąć« = *lachryma descendit* *Vulg*, *PolAnt* [szyk zmienny] (8:3;2:1;1;2;1): *RejPs* 185v; *RejJóz* M7v, O2; *BielKom* G2; Przez całą noc oczy moje nigdy nye ołchnęły/ Ná połcyel mą obficye z nich me zły wypłynęły [*lacrimis meis stratum meum rigabo* *Vulg Ps* 6/7] *LubPs* B5, bb5v; *RejWiz* 191v; *RejZwierz* 109v; *Leop Eccli* 35/18; *BudBib Eccli* 35/16[18]; *SkarŻyw* 580; o zła Perfephono/ Mogłáżeś ták wielu łzam dác vpłynąć płono? *KochTr* 7; *KochPam* 82; *Górntroas* 12; *GrabowSet* Rv, Sv, T3; [*Eneas*] Vyrzałby s twarzy łmutney lzy po mieczu płynąc/ Od ktorego mnie pewnie łmutney przydzie zginąć. *PudłDydo* B 5.

»nie staje łez w oczu« (1): PLączcie rzeki Słowáńskie/ Sáuromátłkie kráie/ Zielonowłofe drzewá/ boć mnie iuż nie sftáie W vsćiech fłow y łez w oczu *KlonŻal* A3.

»łzy w oczach stoją« (2): *KochPs* 176; Ná mię pilno pátrząc/ lzy w oczách iey ftały: Nie dáłá po fobie znác by wylać miáły. *WisznTr* 30.

»łzy wiercą się z oczu (a. po oczach)« [szyk zmienny] (2): *RejJóz* G5v; Wiercą mu fie lzy z oczu łmutek okázuiąc/ Przeřłzych rzeczy y fwieckich przypadkow żáłuiąc. *RejWiz* 185.

»łzy (wy)rzucają się, (wy)miatają (a. miotają) się z oczu« = *profluunt ab oculis a. abortae sunt a. prosiliunt a. descendunt ex oculis lachrymae; collachrymare* *Mącz* [szyk zmienny] (10:4): [*Józefowi*] fie lzy kilko kroć wnet z oczu rzuciły Gdychmy mu wyliczali narod oycza fwego *RejJóz* M7v; Sercze fie trzefie z radości ledwie wytrfąć może Z oczu fie lzy wymiatuią patrząc na fwoy narod Ktory k mey wielkiey radości tak rozmnożył pan Bog *RejJóz* P7v, I5v, M4 [2 r.], M7v, N4v, O7v (8); *RejWiz* 32v; *Mącz* 132a, 181d, 269b, 365c, 370d.

Zwroty: »ze łzami mówić (a. rzec); głos mieszać z łzami« = *cum lacrimis aio* *Vulg* [szyk zmienny] (4;1): *OpecŻyw* 159; *MurzHist* K4v; *SkarŻyw* 134; ták wołam/ y głos miefzam z łzami *GrabowSet* E; *WujNT Mar* 9/24.

»otrzeć, (o-, u)cierać lzy« = *abstergere lachrymas* *Mącz* [szyk 4:1] (3:2): *OpecŻyw* 22v; *Mącz* 449d; Przeřtańcie od płáczu á otrzycie lzy fwoie *RejPos* 26, 198; *KochPam* 82.

»łzami (o)płakać (a. opłakiwać)« [szyk zmienny] (4): kxiác fię iefcze grořła koledy vpomyna á czo vřkodził vbogiego człowieka niewřpomina/ y dla tego grořza do řacramentu go niedopuřci abi krwawimy łzamy plakał *SeklKat* Z2v; *SkarŻyw* 598; Łzami twymi gorzko iż mię opłákuiefz/ Słufźnie/ s chući czyniřz/ ktorą mnie miłuiiefz. *WisznTr* 31; *KmitaSpit* A3.

»łzy (po)hamować, zatrzymać (a. strzymać), zadzierżyć, wřciągnąć« [szyk zmienny] (5:3:2:1): *BielKron* 17v, 413; A gdyż tho vsřyřzálá Lucyná/ niemogłá dáley zřes zádzierżyć/ ále z płáczem rzekłá *HistRzym* 27; *SkarŻyw* 16, [237], 535; *ReszList* 176; *ZawJeřt* 47; *GrabowSet* R4; iáko człowiek twému Płáczu ma krés zámierzác ták řpráwiedliwému? Iáko lzy ma hámowác? *KochFrag* 52; *SkarKaz* 385a.

»łzami omy(wa)ć (a. umyć)« = *lacrimis rigare* *Vulg* [szyk zmienny] (14): Magdalena nogi oblapila/ a iako zwykła z dáwna řlzami ié vmywála/ v ktorych grzéchow řwych odpuřćczeniř wřzileá[!]. *OpecŻyw* 156, 46, 155, 156v, 157; *KromRozm II* h3v; *BielKron* 144v; *RejPos* 307, 308v; Iużem vřtał wzdycháiąc

do ciebie/ mój Boże/ Na każdą noc vmyię łzami fwoie łże. *KochPs* 9; *ZawJeft* 37; *GórnTroas* 48; *LatHar* 519; *WujNT* 218.

»łzami (po-, s)kropić, maczać (a. zamoczyć); łzą wilżyć; łzami (po-, s)kropiony (a. zakrapiany *itp.*); mokry od łez« = *lachrimis ungere PolAnt*; *lacrimis rigare Vulg*; *in lachrimis stratus PolAnt* [szyk zmienny] (9;2;1;4;1): Sprácowálem fię w płáczu moim/ ná káždą noc opływa poćiel moiá/ á łże moje mokre ieft od łez. *BibRadz Ps* 6/7; *RejPos* 307v, 308, 310v, 311; *KuczbKat* 420; *RejZwierc* 245v; *BudNT Luc* 7/38; *SkarŻyw* 13, 14, 140 [2 r.]; Tu oczy/ Wfzytkim pátrzącym/ płácz łzami zámoczy. *GrochKal* 9; *GrabowSet* L; *LatHar* 159; *KołakCath* A3; záklinam cię iuż przez twoię práwicę/ Przez oczu moich łzami fplókáne źrzenice. Niemiec fie ná fwą dufzę *GosłCast* 48.

»łzami (oczy) pol(ew)ać, obl(ew)ać, zal(ew)ać, zlać; łzami oblany (a. zlany *itp.*)« = *conspergere, delere lachrymis Mącz*; *lacrimis rigare Vulg* [szyk zmienny] (12;7:3:1;4): *OpecŻyw* 141, 156 [2 r.]; *GliczKsiąż* C2v; *RejWiz* 18; *Leop Luc* 7/38, 44; *Mącz* 189a, 404a; *RejPos* 309; *HistLan* Bv; *SkarŻyw* 140, 151, 225, 238, 535, 557; O Nieuchronna śmierci/ tákżeś oczy moje/ Smętnie łzami záláá? á to frogie fwoie/ Náđ niewinną Mátką mą práwo wykonaáá *WisznTr* 18; Takież Oycowie ciężki fmećek máia/ fwe krwawe oczy łzami oblewáia/ pátrząc ná ciężkie dźiatek fwych konánie/ y vmieránie. *ArtKanc* R17v; *GórnTroas* 34; *LatHar* 266, 498; *WujNT Luc* 7/38, 44, s. 222; *SiebRozmyśl* F; *GosłCast* 74.

»(z(e)) łzami prosić, proszący« [szyk zmienny] (4:1): *OpecŻyw* 5v; *TarDuch* E4; niechcze fie vlitowáć náđ tym nágim niebożátkiem [o żebraku]/ który zdycháiąc głodem/ pieniądzą v niey krwáwemi łzami próśi *GórnDworz* O4; Iáko mię z obfitými bęđzie próśić łzami? Iákiými mię córa ma námiłsza prósbámi Náłże [...] gdy ná śmierć bęđzie iuż íść miáá? *ZawJeft* 32; *VotSzl* B2v.

»łzy toczyć; łza za łzą potoczy się; łzy roztoczone« [szyk zmienny] (5;1;1): Ale ty plákác nie bęđziefz/ boć iuż ofchły oczy/ Iuż fię gorąca łzá z głowy zá łzą nie potoczy. *KlonŻal* D4; Podáeś mi ten zakon/ á pomnięli dobrze/ Prószác w nim twoiey láłki/ toczyłem łzy fzczódrze. *GrabowSet* D, C4v, D4v, H2v [2 r.], T2v.

»złez uronić« (1): O wy dźiówki Ierolimfkié/proffę wás pożałuycie mie/ przyłączcie fie kumnie/ a femną zles vrońcie *OpecŻyw* 110v.

»łzy utulić« (1): Ale co czynię? chcąc mátczyne łzy vtulić łam płaczę. *SkarŻyw* 195.

»łzy (wy)l(ew)ać; łzy się (wy)le(wa)ją; łez wyl(ew)anie, słzy przelane« = *lacrimas deducere Vulg* [szyk zmienny] (49;8;3;1): Wfzytkoć łatwie obiecowáć/ Słowá mowić łzy wylewáć *BierEz* P2v, G4v; gdzie ony miłofciwe flzy przeláne náđ Ieruzalem/ ij przy śmierci Lazarzowé. *OpecŻyw* 84, 29, 80, 88v, 141v, 149v (8); *RejJóz* B4v; *Leop Ier* 9/18; *GórnDworz* Bb5; Ty który to ciáło naydziefz/ wiedz że krolewná ieft/ á corká krolá wielkie⁸⁰/ prze ktoreyto śmierć wiele złez wylano/ á wielki fmećtek iefth *HistRzym* 16; *RejPos* 166v, 195v, 196 [2 r.], 310, 350v; Vyrzyfz áli pochlebcá/prokurathor/ nágániác/ [...] Ano ledwie fie łzy nie leia ludzi vćifnionych przez prog iego *RejZwierc* [193], 27, 70, 189, 228, 244v; *StryWjaz* A4v; *SkarŻyw* A2, 81, 113, 118, 140 (13); *KochTr* 18; *CzechEp* 43; *KochFr* 129; POBOZNEY A SZLACHETNEY PANIEY ROZEY WISZNIOWSKIEY / PANIEY MATCE [...] ZALOSNY SYN THOBIASZ WISZNIOVSKI LZY LEIAC PISAL. *WisznTr* 6; *KochSob* 67; *PudlFr* 61; *GórnTroas* 32, 64; *GrabowSet* E4, M2v; *LatHar* 110; Bomći wam nápiłá z wielkiego

vtrapienia y ściśnienia lercá wiele łez wylewáiąc [*per multas lacrimas*] *WujNT 2.Cor 2/4*; *SiebRozmysł H2v, H4, I v*; *WitosłLut A4v*; *SkarKaz 120a, 386a*; *SkarKazSej 701a*; *KlonWor **2v*; *PudłDydo B2*.

»łzy z oczu wyciskać; łez dobywać« = *lachrymam exprimere Mącz*; *educere lachrymas PolAnt* [szyk zmienny] (5;1): *MurzHist T2*; *BibRadz Eccli 22/22 [24]*; *Mącz 321a*; *ReszList 175*; *CiekPotr C2v*; Pomniście ná ony Kodry/ Decyufze/ Regulufze/ iáko zá lud fwoy rádži vmieráli. To wždy ieden dziwny/ y łez náłznych dobywa ten Regulus. *SkarKazSej 669a*.

»łzy (a. złez) (wy)puszczać; łzy się puściły; łzy puszczone« = *manabant lachrymae, extillare lachrymas, expuunt lachrymam oculi Mącz* [szyk zmienny] (9;3;1): Iezus miły vkazuiątz fynowfką miłoſtz matce fwé milé/ wypuściwſły złez rzékł k niéy wielmi lafkawie. *OpecŻyw 82v, 68, 72*; *TarDuch B6v*; *Leop Thren 1/16*; *BielKron 403v*; *Mącz 208b, 410d, 415d*; *SkarŻyw 197, 208*; *GrabowSet C2v*; Puſzczaycie łzy oczy náłze/ y powieki náłze opływaycie wodą. *SkarKazSej 706a*.

»łzami zal(ew)ać się (a. zlać się), (ob)lać się; łzy zalewają oczy (a. twarz); łzami zalewanie« [szyk zmienny] (20;10;2;1): Przecię moje wnętrzości fą fie roſpálil/ ij oczy przecię moię łzami fie oblály *OpecŻyw 20, 15v, 21, 110*; *RejWiz 87v*; *KochZuz A4*; *BielKron 110*; *Prot C*; Támże miły ftáruſzek zálawfzy fie łzami/ Doznał co ieſt zá miłość miedzi dziateczkami. *HistLan A4v*; *SkarJedn 308*; *SkarŻyw 135, 195, 224, 291, 332 (7)*; *KochSz C2v*; *KochMRot C2v*; *WisznTr 15*; *ZawJeft 47, 48*; nie traſ fie wzdychániem/ Ani ták ciężkim łzami zálewániem. *GrochKal 13, 12*; Ná to pátrż co fie z twarzą moią dzieie/ Też czyn/ niechay fie twa téz łzami leie. *GórnTroas 50, 70*; *LatHar 15, 599*; *CiekPotr B2v*; *CzahTr C2*; *GosłCast 26*; Acżem przez čás niemáły fráfunku záżywał/ Zal z lercá nie wychodził/ łzámim fię zálewał. *SapEpit A2*; *SzarzRyt D*.

»ugasić (się) łzami« (2): Y płákał rzewno [ſw. Antoni]/ łzami [!] fię vgásić nie mogąc. *SkarŻyw 58, 15*.

Wyrażenia: »dar łez« (4): Był dziwnie pilny człek wſpráwowániu duſz ludzkich/ á wrozmyſlániu y modlitwie bárzo gorący/ y dar łez nabożonych máiący. *SkarŻyw 509, 291, 574, 580*.

»dziecinne łzy« (1): [*Herkules*] Zwyciężón będąc dziecinnými łzami/ Rzékł/ átoć dawam/ iż záś Królem będzielz/ Y ná oycowſkiéy ftolicy wſiędzielz. *GórnTroas 50*.

»łzy fałszywe, krokodylowe, nieprawdziwe, wymyślone« = *confietae lachrymae Mącz* [szyk 2:2] (1:1:1:1): *Mącz 127c*; *GórnDworz Aa4*; Ale mężem być trzebá/ áni dbać ná owé Zmyſłóné ſkárgi/ bo to łzy krokodylowé. *KochFr 103*; *GosłCast 72*.

»łzy frasunku, frasowne« (1:1): Kátá dziecinného Nie wzruſzą nie ciężkie łzy fráfunku náſzego *ZawJeft 41, 47*.

»gorące łzy« [szyk 5:4] (9): Wzbudz że tedy nás iuż miły panie/ a dáy nám łzy gorące/ abychom s tobą ij s twą miłą matką plakatz mogli *OpecŻyw 103, 5v, 6, 176v*; Ten Pan nędzną duſfę moyę z wyeczney ſmyerci wydárł Oczy moye s gorących złez [!] ſam láſkáwye otárł [*quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis Vulg Ps 114/8*] *LubPs aa2*; *KlonŻal D4*; *GrochKal 15*; *GrabowSet C4v*; *KmitaSpit A3*.

»gorzkie łzy« [szyk 13:5] (18): Wezrzy ale namoie zranioné ferce/ ij na mé gorzkie łzy. *OpecŻyw 81, 88v, 116, 141v, 156v*; *Prot C*; *SkarŻyw 598*; Twóy nieutólony Płacz/ ſynu móy/ przywiódł mię w té tu wáſze ſtrony/ Z kráin bárzo dálekich/ á łzy gorzkie twoie/ Przeſzły áz y vmárłych táiemné

pokoie. *KochTr* 20; *GrochKal* 10; Wzywać cię chcę/ á ty miłosierdzie swoie Rołpuściłz/ ná prośbę y gorzkie łzy moje *GrabowSet* C2v, E4v, F2, K3, O3, P2 (9).

»jedna łza« (3): Przeto téż ty dzis fie s nim rozplaczy/ a iednę łze acz niewięcey dlá twych grzechow wypułtz. *OpecŻyw* 72, 160; drudzy rozumieli/ iłz zá taką przygodą włofy ná łobie y łzaty tągąc/ pierśi drápác/ y iáko źzalona biegác y wołác miálá: lecz łzy iedney niewypuściłá/ łtánęła niewzrufzoną *SkarŻyw* 197.

»kropie (a. krople) łez« (2): *OpecŻyw* 105v; Wiem/ o wiem pewnie/ wiekuifty Pánie/ Ze liczysz moje kóźde vćiekánie/ Y chowálz kropie łez oczu płáčziwych/ Y wiefz przyczynę kłopotow łráłziwych. *SzarzRyt* B.

»krwawe łzy« = *placz* [szyk 7:2] (9): *OpecŻyw* 154; *RejJóz* B4v; *SeklKat* Z2v; *BielKron* 110; Iákim fercem tę Modłę ku Bogu czynię/ złzy moię té krwáwé wam vkázuię. *OrzQuin* Z2; *GórnDworz* O4; Sam też zbáwiciel płáčzące łlawi fzczeńliwemi/ Smiefzne żarty płáčżem łráłzy y łzami krwáwemi. *KlonŻal* A2v; *VotSzl* B2v; *KlonWor* **2v.

»łzy ludzkie« (2): iákie fie łrogie pomłty y nád krolmi y nád krołestwy rozlicznemi o thy nędzne łzy ludzkie/ ktorzy byli w niełpráwiedliwóci yćifnieni/ dziewáły. *RejZwierc* 43, 228.

»macierzyńskie (a. matczyne), matek łzy« (3:1): *SkarŻyw* 179, 195, [197]; Niezmierny łmętek mátki/ ferce mé przeraża/ Lecz náłzych mátek bárziéy łzy człowiek vważa *GórnTroas* 51.

»łzy nabożne, skruszonego serca, wierne« [szyk 4:1] (3:1:1): *RejZwierc* 262v; gdzie oná chwálá z vft twoich/ y łzy łkrufzone⁸⁰ fercá z oczu twoich? *SkarŻyw* [237], 291, 509; przełtráchu/ zdumiewánia/ łez nahożnych y łkruchy wielkiey łzukaymy/ á wiáre w łobie nieomylną vmacniaymy y rozłferzaymy *SkarKaz* 159a.

»nieprzesuszone łzy« (1): Iżeś tak niełzczeńliwy/ tego ty trofkámi Ani nieprzełufznymi nie náğródziłz łzami. *WitosłLut* A4v.

»niewieścia łza« (1): A mátká to bacząc ná swoie go [*Melita*] rámioná wzięłá/ y zá innymi niołlá/ żadney niewieściey łzy niepułzczáiąc *SkarŻyw* 208.

»łzy niewinnych (a. niewinnego), niewinne« = *lacrimae innocentium* *Vulg* [szyk zmienny] (5:2): *RejWiz* 124, Cc7; *Leop Eccle* 4/1; *BielKron* 80; ázałz nie máłz dziwnego ożrálłtwá/ opillłtwá miedzy námi? thák iż łnadź czáfem niewinne łzy mułzą opłokawác ty márne łtoły náłze *RejZwierc* 260, 244v; Widziałem potwarzy ktore fie pod łłóńcem dzieiá/ y łzy niewinnych ktore počiechy żadney nie máią [*vidi calumnias, quae sub sole geruntur, et lacrimas innocentium et neminem consolatorem* *Vulg Eccle* 4/1] *SkarKaz* 2a.

»obfite (a. okwite), wielkie, hojne, niezmierne łzy« [szyk 10:5] (9:3:2:1): [*Maryja*] Gdy fie tak bogu włfechmogáćemu z wielkimi łlzami modlila/ aniol z niebios przifedł k niey wefele rzekátz *OpecŻyw* 6v, 15v, 80, 149v; *Leop Thren* 1/16; *SkarŻyw* 134, 183, 263; *ZawJeft* 32, 43; *GórnTroas* 54; *LatHar* 109, 110; A któryś rołkazał/ áby opoki wydały wodę dla ochłódenia ludu twégo ná pułczy/ wywiedź téż łzy obfite z ferc ludzi zátwárdziállych ku opłákaniu złóci swoich y włzytkiego łwiátá *SiebRozmyśl* E2v; *GosłCast* 74.

»oczy obciążone łzami, ze łzami« [szyk *zmienny*] (2:1): A kto mu łmutne łerce á oczy ze łzami Z wiara poda *RejWiz* 52; *KochPs* 188; Obracam oczy/ łzami obciążone/ Y łnem łeźcze/ k wiecznemu Bogu/ by omył one Zmázy *GrabowSet* K4v.

»łzy rzewne, rzewliwe« (1:1): *GórnTroas* 14; Przed iego nogi/ nieście łzy rzewliwe/ Owaby ácz nic/ w łáſce dni mych łkrocił. *GrabowSet* G2.

bibl. »padoł złez« = *dolina Baka* (1): Błogołáwyony to człek coś ty mocą yego/ [...] Ten przeminye padoł złez [*in valle lacrimarum Vulg Ps* 83/7] nigdy w nye nye wpádny *LubPs* S6v.

»pełny łez« (1): *Lachrymosus*, pełny łeż (rzewliwy) *Mqcz* 181c.

»picie (*a.* trunek) na poły (*a.* pospołu) ze łzami« = *potus in lacrimis mensura, vinum compunctionis Vulg* (3): Dałeś nam trunek ná poły ze łzami [*Vulg Ps* 59/5]. *KochPs* 86; W płáczu ciężkim (ách nieftéty) chleb trofkiwy iemy: Wino żáłołné ná poły ze łzami pijemy [*Vulg Ps* 79/6]. *KochPs* 121; *SiebRozmyśl* H2v.

»trocha łez« (3): y zonych iey [św. *Juliany*] trochy łes/ iáko dwie rzece wyłzły y ogień włzyciek zálały. *SkarŻyw* 152; *SkarKaz* 161a, 161b.

»łzy złutowania« (1): Iezu ktorys nad onym miałtem ktore miało zniłzczyć łzy złutowania wypufzczał. *TarDuch* B6v.

»łzy żálobliwe, żáłołne« [szyk 1:1] (1:1): A bychmy nic inłzego zá połtrách ná łię nie mieli/ iedno ony żáłołne łzy iego [*Jeremijasza*]/ ktore wylewał nád onym wdzięcznym miałtem łwoim nád Ieruzalem y nád przyłzłym vpádkiem iego. *RejZwierc* 258v; *GrabowSet* I2.

Szeregi: »ani łzy ni styskowanie« (1): Ale przedłię odieždza nic ná iey piłánie/ Nie dbáiąc áni ná łzy/ ni ná łtyłkowanie. *PudłDydo* B5v.

»łzy, lamenty; lamenty ze łzami« (1;1): *GórnDworz* C4v; Phrygiéy Królu/ on náłz Pánie święty/ Przyymi náłzé łzy rzewné/ przym[.] lamenty *GórnTroas* 14. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»łzy i łkanie« (2): Zstápcie wy Muzy/ bo wálze łpiewánia/ Izaż mogą wściágnąć/ moich łez y łkania. *GrabowSet* R4, I2.

»łzy i pokuta« (1): páłtrcie iáko wiele mogą łzy y pokutá wiernego. *SkarŻyw* 173.

»płacz (*a.* płákanie), (*a.* i) łzy; płacz ze łzami« [szyk 8:2] (8;2): marya mouyla a tom otrzymała ułtauyczną modlythwą gorącą zadzą, głáboką pokorą a nabozenłthwem uyelkym pláczem a łzamy *PatKaz III* 153; *GliczKsiąż* C2v; *LubPs* hh4v; Oná [*krolowa Jadwiga*] rzekłá/ byđło łie im może wroćić/ ale złzy á płácz kto im może náłgrođić? *BielKron* 38lv; *RejPos* 166; *HistLan* Bv; *SkarŻyw* 160, 574; *KlonŻal* A2v; Płácze moje ze łzami/ prółzę/ przybywaycie *GosłCast* 63. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»wołanie i łzy; wołanie ze łzami« = *clamor et lacrimae Vulg* (1;1): Bacł panie ktoremu pokornych/ y czyłtych była łuba łprozba y wołanie ze łzami *TarDuch* E2v; *WujNT Hebr* 5/7.

»wzdychanie i łzy; vzdychanie z łzą« (2;1): *GórnDworz* Cc8v; A ty/ o morłka Venus/ chłušni zraz téy parniéy/ A łpomsći łię vzdychánia/ y moich łzes ná niéy. *KochFr* 33; *GrabowSet* H3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

Wyrażenie przyimkowe: »z(e) łzami« = *cum lacrimis Vulg* (20): Vciekla łie ku bogu włłechmogące^{mv} z gorącemi łlzami/ ij poczęłá [.] łie łmodłitz s cięłłkim vzdychaniłm łertza rzekáłz *OpecŻyw* 6, 158;

RejZwierz 124v; *BudNT Hebr* 5/7; *SkarŻyw* 393; *GórnRozm* C3v; fłużąc Pánu z wízeláką pokorą/ y ze łzami (*marg*) y z wielą też. G. (—) [*serviens Domino cum omni humilitate et lacrimis*] *WujNT Act* 20/19; nápominác z was kázde⁸⁰ ze łzami [*cum lacrimis monens unumquemque vestrum*]. *WujNT Act* 20/31; Bo nie nálażł mieść pokuty/ choć iey ze łzami łzukał [*non enim invenit paenitentiae locum, quanquam cum lacrimis inquisisset eum*], *WujNT Hebr* 12/17.

W przeciwstawieniach: »ze łzami ... w radości, z weselem« (2): *LubPs* cc5v; ktorzy fieią zełzami/ w rádości będą żać. *KrowObr* 238.

Przysłowia: Oto ci co ze łzami fwą fiewbę záczeńli/ Iáko z wyełkim wefelem wżytki fwe żęli [*Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent* *Vulg Ps* 125/5] *LubPs* cc5v; *KrowObr* 238.

W przen (140) : kto dá zlez oczom moijm ijbzych plakala wednie ij w nocy/ gorzkołci twé fynu mily? *OpecŻyw* 111; *PatKaz II* 33v; *WróbŻołt S*; *RejPs* 83v; *RejJóz* F3; O Boże wflák oto żywot moy nye táyny tobye/ Tyś położył wflytki złzy me przed obliczność łoby [*posuisti lacrimas meas in conspectu tuo* *Vulg Ps* 55/9] *LubPs* O2; *RejWiz* 123v; Biádá mnie y któż mi da łtudnicę łzam mym/ ábych we dnie y w nocy nie plákáła boleści dułze mey? *HistRzym* 126; *RejPos* 356; Nicci to infzego nie czyni/ iedno iż nas pobijáią ony łzy Páná náłzego/ ktory vftáwicznie pláćze á nárzeka nád námi á nád przyfzłym vpadkiem náłzym *RejZwierz* 195, *Aaa4v*, 195; *SkarŻyw* 252; *KochFr* 110; Miálto wody łtokowej/ łzy fie wybijáią/ Kremides z fwych krynic łez łzczerych vpijáią. *KlonŻal* Bv; *WisznTr* 10; *ZawJeft* 39, 40; *GórnTroas* 61, 66; Dni żywotá moiego/ w niwecz obracáią Lzy/ z żáłości ktorą znam/ á w othłanie pcháią *GrabowSet* E4v; Oto ferce zránione / Zá fwoie złości frogie y obfite/ Rzeki żáłości pufzcza/ łez niefyte *GrabowSet* S4v, Dv, F3, Q4v, Rv, R3; *KochFrag* 25.

Frazy: »serce łzami się chłodzi« (1): Ieft vlzenie nieiákie łmutku/ gdy ferce żáłością zięte/ przez oczy nieiáko oddycha y łzami fie chłodzi. *SkarKaz* 385b.

»łzy nie dopuszczają, nie dają« (2:1): Iuż mi fnadz łzy nie dopufzczą iuż nie wytrfam daley Bo im więczy o tym mowie tym mi iefzcze zaley *RejJóz* O7; *KochZuz* A3v; *KolakCath* B2v.

»łzy pomogą« (1): Ale iefli twoie łzy iemu nie pomogą/ A tobie niepomáłu nád to łzkodzić mogą: Ráczéy fráfunk/ y trołki porzuć *KochTarn* 75.

»złzy padają« (1): gdy fie owo wilkości zápaláią w obłoczech zda fie iákoby gwiazdy padáły/ to żydži powiádáią złzy Boże pádáią co Zydow pláćze. *BielKron* 463v.

»łzy proszą« (1): Widzifz iáki nas orłzak/ ty/ bránká/ mogiła/ Téy mé łzy prołzą/ żeby ciebie ochroniła. *GórnTroas* 38.

»łzy niebo przenikają« (1): Nie wfpominam wdow/ [...] ktorich łzy á nieobronienie od krzywdy/ niebo przenikáią. *LeszczRzecz* A4.

»plączęm się łzy skarmiły« (1): Plączęm fie łzy fkarmiły/ á żalem vięty Vmył/ iuż fie łpracował/ wylał źrzodlá fwoie/ Z oczu perłowe krople/ y pláćzliwe zdroie. *KlonŻal* A3.

Zwroty: »karmić (się) łzami; łzy moja karmia (a. moim pokarmem); łzami karmiona« (4;2;1): *LubPs* L4, S3v; Lzy moiá karmia/ potráwy plácz wieczny [*fuertunt mihi lacrimae meae panes* *Vulg Ps* 41/4] *KochPs* 62; Tu choroby nie naydźie/ tu niémálfz łtárości: Tu łmierć łzami karmiona niema iuż wolności. *KochTr* 22; *GórnTroas* 32; *SiebRozmyśl* F; *KlonWor* 77.

»łzy (wy)l(ew)ać« [szyk 1:1] (2): *SkarJedn* 403; Záluy mnie z ziemią/ niebo/ leyćie łzy obłoki/ Płacz mnie wízelkie łtworzenie/ ktore świát łzeroki W łobie ma *GrabowSet* B.

»maczać łzami; umoczona (a. zmoczona) łzami« (1;2): *KochPs* 81; *KlonŻal* C; Pierśi/ także ma dużá/ macza łzami Płącząc złości/ z dziwnemi wyštěpkami *GrabowSet* M2v.

»łzami obl(ew)ać (a. polać), omyć, (o)płokać; łzami oblane« [szyk 6:4] (3:3:3;1): *RejWiz* 191; iuż żadney iney rády áni pomocy nie łzukay/ áni ná niebie áni ná zyemi/ ále co rychley vpaday v nog Pána łwego/ á łzami opłokaway ferce á łumnienie łwoie. *RejPos* 311; *SkarŻyw* 160; *PudłFr* 13; Ale y niešťczęśliwi Troiánie przybyli/ Aby łwiětéy królewny łmierć łzami omyli. *GórnTroas* 72, 69; Niešťczęłna dużo/ pełná niepráwołci/ Wyštěpkow pełná/ pełná wízelkich złości: Zacł pierwey plákác/ co chcełz oblać łzami *GrabowSet* A4, Lv, R4v; *SkarKaz* 161a.

»łzy oddalić« = *sprawić by ktoś przestał płakać* (1): On łam co mowi: Nie płacz niewiáłto: łzy iey zaráz oddalił: bo iey vmárlego łyná ożywił. *SkarKaz* 550b.

»łzami pokuty opłakać« = *oczyścić się z grzechu przez pokutę* (1): ([...] [łw. Antoni] władzie w iednym/ ze dwiemá braty/ pocłzyniwlzy łobie komorki miełzkał) chcąc proch/ ktorego łię dużá z obcowánia z ludzmi nábráć mogłá/ otrzeć y łzami pokuty opłákác. *SkarŻyw* 546.

»otrzeć, osuszyć łzy; otarcie łez« = *pocieszyć; pocieszenie; delere lacrimam PolAnt; auferre a. abstergere lacrimam Vulg* [szyk zmienny] (18:1;1): *SeklKat* P4; Otárłes złzy z oczu moich cyelląc mye łmutnego *LubPs* O2v, aa2; *BibRadz Is* 25/8; *SarnUzn* C3v; *RejAp* 69v, 70 [2 r.], 174v, 176 [2 r.]; *CzechRozm* 117v; *KarnNap* E2; *SkarŻyw* 22, 574; ODpuść wyštěpki/ łzy me ołufz/ Pánie/ Oddal odemnie nádłzieie fałłzywe *GrabowSet* N3; *LatHar* 598; *WujNT Apoc* 7/17, 21/4; *SiebRozmyśl* B.

»łzy pić (a. łez upijać« (4): *KochPs* 151; w niewoli pogánłkièy/ y w łłuźbie łromotnéy [*dziewki*] Łzy łwé piją *KochTr* 23; Niechay te łłowá plączá powtarzáiąc/ Lez vpijáiąc. *KlonŻal* D3; *WisznTr* 35.

»łzami (na)pisać (się), drukować« (2;1): *SkarŻyw* 196; IAN KOCHANOWSKI NIEFORTVNNY OCIEC SWOIEY NAMILSZEY DZIEWCE Z LZAMI NAPISAL. *KochTr* 2; Płalm Dawidá Krolá/ [...] ktory on nie tak ięzykiem wymawiał/ iáko łercem á łzami przed oblicłnołciá BOżá drukował *ReszList* 147.

»płacić łzami« (1): Nie náłyciłás mych włzu łwymi piołnkámi/ Y tę trochę teraz plące łowićie łzami *KochTr* 7.

»płakać łzami (ledwie nie) krwawymi« (2): *OpecŻyw* 102; Acł pierwey plákał [*rzeka Meletes*] Homerá wiermi ciekáwemi/ Teraz IANA płacze łzami ledwie nie krwáwemi. *KlonŻal* B3v.

»poić, napawać, napełnić, nasycić się łzami; łzami napojony, napawane« [szyk zmienny] (2:1:1:1;2:1): *OpecŻyw* 149v; *KochFr* 110; *KlonŻal* Dv; [*matko*] Nieodpowiednie rozłtálás łie z námi/ Strapione łercá nápełniwlzy łzami. Włzytko pułciwlzy támeł łie vdálá/ Gdzie też y łwiětých łpocłzywáiá ciálá. *WisznTr* 16; Pánie Boże [...] Náłarmiłes nas chlebem plączu y záłóci/ náławałz nas łzami zamutku y wielkiey cięłłzkołci *ArtKanc* 116; Dáięć to co w méy mocy/ czás/ náłyc łie łzami/ Snadł vplýwa łerdeczny ból z oczu wodámi. *GórnTroas* 52; *WitosłLut* A6v; *CzahTr* I2.

»łzy toczyć« = *sprawić by ktoś płakał* (1): Miłóść ná łwiećie/ kres władze łwey czuie/ A wízelkie miełce/ nienawiłci włółciá/ Gwałť krzywdy łzuka/ łłzkodá tuł z chyťrołciá/ Krew/ á łzy tocząc/ w łkágách rołkołzuie. *GrabowSet* F2.

»we łzy topnieć« (1): Hárdość/ niech pokorney/ nie dokucza/ duży/ Niechay śmutne śiły/ we łzy nie topnieią/ Rátuy Pánie łáfką/ zgodź skutek z nádzieią. *GrabowSet* S2v.

»łzami się tulić« (1): Płáčz ieft iákaś poćiechá v zálměconego/ Lzámi fie serce tuli w vtrapieniu iego. *WisznTr* 10.

»łzy wydawać« (1): Serce me žal wyznawa/ Z wzdychánien fłowá/ z łkánien łzy wydawa. *GrabowSet* C4v.

»złez nie wysłuchać« (1): nie podobna rzecz áby Pan Bog twoich złez nie wyśluchał. *BielKron* 160v.

»łzą (a. łzami) zatopić (a. zatapiać); łzy zatapiają źrzenice; oczy zatopione łzami« [szyk zmienny] (2;1;1): Nie gościem żáłość v mnie/ ktora/ łzą me oczy Zátapia: á fráfunkiem rzewnym serce tłoczy *GrabowSet* E4, M4, N2v; Y tak chćiałem zátopić wiek moy wśzytek łzami *SapEpit* A2.

»łzami zmiękczać (a. zmiękczyć« (2): *KochTr* 13; IAKo Lábec żáłośnie śpiewa vmiráiác/ Ták ia [Dydona] też ośtátecznie ten liśt połyłaiác. Który piżę/ nie przeto/ bych cie [Eneasza] fwemi łzami/ Zmiękczyć miáła (bo prożno) także y prośbami. *PudłDydo* A4v.

Wyrażenia: »chleb złez; łzy stawały się chlebem« (1;1): Cibabis nos pane lachrimarum: et potum dabis nobis in lachrimis in menfura. Dokądże będziez nas karmił chlebem złez/ y pokiż nam daśz pićie w płaczu według zaślugi nałzey. *WróbŻółt* 79/6; iż mu fię [św. Brunonowi] [...] łzy iego chlebem śtáwały [fuerunt lacrimae panes *Vulg Ps* 41/4] wnocy y we dnie/ á iągody iego nigdy nieośchły *SkarŻyw* 291.

»duch łez« (1): Pan Bog onemu Káplánowi vkazał/ iż nie ieft w mocy ludzkiej/ duchá łez onych gdy go z miłóśierdziá fwego komu dáie/ kroćić y śtánowić. *SkarŻyw* 580.

»łez grono« (1): z okwitych łez groná Twarz iego [Józefa] bráła ná się/ będąc zápaloná. *GosłCast* 74.

»gwiazdy łez« (1): Switánie/ żiołom/ wdzięczną rołę/ nieśie/ Mnie/ ná powiekách/ gwiazdy łez odchodzą *GrabowSet* H.

»lica łzami przyodziane« (1): Biedné moié Troiánki/ [...] Czemu ták bárzo licá łzami przyodziáné *GórnTroas* 32.

»ludzkie łzy« (1): We dnie/ y w nocy mury śwawola obchodźi/ [...] W domiech śiedzi wżeteczność: á zaś vlicámi Lichwá chodźi/ ludzkimi vmoczóná łzami. [et non defecit de plateis eius usura et dolus *Vulg Ps* 54/12] *KochPs* 81.

»nieposłuszne łzy« (1): Gniewaśz fię ná łády moię/ á niepośłufznemi łzami/ krzywdę czyniśz dzierzáwie moię? *SkarŻyw* 196.

»łzy obfite, wielkie« (1;1): *SkarJedn* 403; Bo cię płacze śam płáč náwet/ czerwone powieki Lzámi obfitemi będzie odwilzał ná wieki. *KlonŻal* D4.

»złez perły« (1): Złez/ á bárzo gęśtými iągody perlámi Ośádziwśy *GosłCast* 56.

»łzy (z) serca, serdeczne« (4;1): *OpecŻyw* 149; wielie ty lżj przewodzą Czo prawie śfercza pochodzą *RejKup* q6v; *SkarŻyw* 237; Iéy [Niobe] bowiem łzy serdeczné fkalę przenikáią/ Y przeźrzoczyłtym z góry śtrumieniem śpadáią. *KochTr* 15; ty bez wieku Pánie/ [...] Zaś fię mą żáłością/ do wieku dłuźzego/ Chceśz cięfzyć/ wżgárdziwśy łzy fercá moięgo? *GrabowSet* Cv.

»studnia (a. studnica) łez« = *fons lacrimarum* *Vulg* (2): *Leop Ier* 9/1; rácz mi dáć śkruchę ferdeczną/ y śtudniá łez/ ábym we dnie y w nocy nieprześtáynie plákał/ nád zránioná dużá moiá *LatHar* 141.

»łzy wieczne« = *smutek wieczny* (7): [*Leander*] Miłofnik złoty/ wáły ogárnion morfkiémi/ Vtónął/ y nábawił ią [*Herę*] łzami wiecznémi. *PudłFr* 58.

»źródło, zdroje, krynica, strumienie, rzeka łez« = *fons lacrimarum Vulg* [szyk 13:2] (6:4:2:2:1): A oná [św. *Maryja*] iáko pokorna y poľufzná/ [...] rzeki oney łez ťwoich/ y ľkruchy pohámować nie mogła *SkarŻyw* 580, 125, 195; *KlonŻal* Bv; *GrochKal* 10; KRynice gorzkich łez/ gdzieście zginęły/ Gdy trzeba/ byście rzekámi płynęły/ Z niefzczęśney głowy/ źrzenic vtrapionych *GrabowSet* S3, F2, K3, O3, P2, Sv, S3v; *LatHar* 488; *GosłCast* 59; Kto głowie moiéy doda wody/ y źrzódło łez oczom moim [*et oculis meis fontem lacrimarum Vulg Ier* 9/1]: ábych we dnie y w nocy oplákał/ pobite oyczynny y narodu mego? *SkarKazSej* 706a.

»łzy żywe« = *płynące z oczu czyste łzy* (1): ia/ miáľto chlebá/ ľzczyrym żyw popioľem/ Y łzy żywé piję/ śiedząc zá ľwym ľtoľem. *KochPs* 151.

2. Zestawienie w funkcji nazwy botanicznej: »Panny Maryjej łzy« = *Saxifraga granulata L.* (Rost): skalnica ziarenkowata; bylina z rodziny skalnicowatych (*Saxifragaceae*), rośnie na wzgórzach, suchych łąkach, skrajach lasów (1) : *Cynosorchis*, [...] quasi caninus testis, Herba, Páunny Máriej łzi yáko niektórzi mniamáją. *Mqcz* 76c.